

КИТАБХАНАШҮНАСЛЫҒЫН МУАСИР ИНКИШАФ КОНСЕПСИЈАЛАРЫ

Зөһраб БАХШӘЛИЈЕВ

*тарих
елмләри
намизәди,
досент*

Мә"лумдур ки, китабханашүнаслыг фикирләринин мејдана кәлмәси чох гәдим дөвләрә - тәхминән -б.е.ә. II миниллијин орталарында јазынын кәшфи илә илк китабханаларын јарандығы дөвләрә тәсадүф едир. Әслиндә исә китабханашүнаслыг XIX әсрдә мејдана кәлмишдир. Белә ки, бу дөврдә ичтимајјәтин объектив тәләбатынын тә"сири алтында китабхана ишинин нисбәтән сүр"әтлә инкишаф етдији бир вахта бу просес е"тибарлы елми әсас тәләб едирди.

Үмүмән гејд етмәк лазымдыр ки, дүңја китабханашүнаслыг тарихи һәлә ки, бу күнә гәдәр өјрәнилмәмишдир, көрүнүр, харици өлкәләрдә буна бир о гәдәр әһәмијјәт верилмәмишдир. Азәрбајчан китабханашүнаслыг тарихи дә бу күнә гәдәр кифајәт гәдәр өјрәнилмәмишдир. Дүздүр, проф.А.Хәләфовун әсәрләриндә китабханашүнаслығын совет дөврү мөјјән гәдәр ишыгландырылмышдыр. Лакин бу әсасән совет китабханашүнаслығынын тәркиб һиссәси кими нәзәрдән кечирилмиш вә милли китабханашүнаслығын әсас нәзәри, тарихи тәчрүбәси әсаслы шәкилдә тәдгиг едилмәмишдир.

Китабханашүнаслығын елм кими мејдана кәлдији дөврдән ики әсрә јахын вахт кечсә дә онун бир чох нәзәри проблемләри галмагдадыр вә өз һәллини көзләјир. Китабханашүнаслығын тарихи көстәрир ки, онун инкишаф јолу чох мүрәккәб вә зиддијјәтли олмушдур. Белә ки, XIX әсрдә Алманијада бир чох китабханашүнаслар дүзјүн олмајараг өз тәдгигатларында әсас диггәти әлјазмаларын гәдим чап нәшрләринин өјрәнилмәсинә вермишләр. Бу исә

китабханашүнаслыгда тарихи китабшүнаслыг истигамәтини мејдана кәтирмишдир ки, она да К.Дзјатско /1842-1903/ башчылыг едирди.

Белә бир мејл китабханашүнаслығын нәзәри проблемләринин өјрәнилмәсини зәифләтсә дә дикәр тәрәфдән китаб тарихи үчүн сәрфәли олмушдур.

Мә"лумдур ки китабханашүнаслығын инкишафынын үмуми гәбул едилмиш дөвләшмәси јохдур вә мүтәхәссисләр ону шәрти олараг ики: елмә гәдәрки вә елми мәрһәләјә ајырыр, сонра өз нөвбәсиндә онлары дөвләрә бөлүрләр. Биринчи мәрһәлә б.е.ә. II миниллијин орталарындан XVIII әсрин сонуна гәдәр, икинчи мәрһәлә исә XIX әсрин әввәлләриндән һазыркы дөврә гәдәр сајылыр.

Мүтәхәссисләр китабханашүнаслығын һазыркы инкишаф мәрһәләсини үч башлыча дөврә ајырырлар: 1)Буржуазија, 2)Бифуркасија, 3)Дебифуркасија.¹

Биринчи дөвр әсасән XIX әсри вә XX әсрин башланғычына гәдәрки идеја-нәзәри бахышлары, капитализм чәмијјәти үчүн характерик вә гијмәтли олан әхлаг вә нормалары тәмсил едир.

Икинчи дөвр китабханашүнаслығын инкишафында демәк олар ки, XX әсри бүтөвлүкдә әһәгә едир.Өз адыны бифуркасија, јә"ни һачаланма, икијә ајырма сөзүндән алмышдыр.Әкәр XIX әсрдә китабханашүнаслыг дүңја мигјасында ваһид елм кими инкишаф едирдисә, XX әсрин әввәлиндә онун ики әсас истигамәтә ајрылмасы баш вермиш, буржуа вә социалист китабханашүнаслығы әсәрин сонуна гәдәр бу чүр инкишаф етмишдир. Артыг сон илдә әкс мејл-дебифуркасија, јә"ни јахынлашма һисс едилир ки, көрүнүр, бу да үчүнчү дөврүн әсас характерик чәһәтини әкс етдирир.

Көстәрилән истигамәт өзлүјүндә гаршылыгы әләгәни әкс етдирир, лакин китабханашүнаслыг мәктәби мүхтәлифдир.Буржуа истигамәти онунла характерикдир ки, XX әсрин әввәлләриндә китабханашүнаслығын маһијјәти, онун нәзәри әсаслары барәдә фәал ахтарыш апарылса да, онун нәтичәси аз сәмәрәли олмушдур. XX әсрин I јарысында бир чох буржуа китабханашүнаслары арасында белә бир фикир кифајәт гәдәр јајылмышдыр ки, китабханачылыг иши елми тәдгигат предмети ола билмәз. Китабханашүнаслығын предметинин она хас олмајан проблемләр һесабына кенишләндирилмәси чәһдләри дә нәзәријјәни бүтөв социал организм олмаг е"тибары илә китабханачылыг ишини тәһлил етмәјин һәгиги елми јолундан узаглашдырырды. Мәсәлән, бә"зиләри китабханашүнаслыға елми әдәбијјәтин тарихини вә јахуд китаб игтисадијјәтин, дикәрләри китаб вә мәтбуат тарихини, һәтта чилдләмә һаггында һәр һансы тә"лими, үчүнчүләр исә елмшүнаслығы вә с. дахил едирдиләр.

Китабхана функцијаларынын формал техники анлајышы гәрбин, хүсусилә АБШ-ын бир сыра китабханашүнасларынын китабхана-библиографија просесләринин механикләшдирилмәси вә автоматлашдырылмасынын ролуну шиширтмәләринә кәтириб чыхартмышдыр. Бир чохлары китабханашүнаслығын предметини бу мөвгедән мүәјјәнләшдирмиш вә сырф техники мәсәләләрин ишләнмәсини дә бураја дахил етмишләр. Бунунла әлагәдар олараг китабхана интеллектуал характерли мүәссисә кими дејил, автоматик васитәләрин мүхтәлиф формалашдырылмамыш фактографик арајышларыны верә билән машын кими нәзәрдән кечирилирди. Бу вә ја дикәр мејлләрин бир чоху һәлә XIX әсрдә китабханашүнаслығын елми тәдгигат объекти олмасы һаггында мөвчуд олан сәһв фикирләрин әталәти иди. Бу мөвгеләр өз әксини Ф.Милкаунун /1859-1934/, Г.Лејанын /1877-1968/вә башгаларынын рәһбәрлији илә һазырланмыш ири мә"лумат нәшрләриндә вә енциклопедијаларда да тапмышдыр.¹ Лакин китабханашүнаслыға бу чүр практик јанашма һаглы олараг харичи өлкәләрин өз нүмајәндәләри тәрәфиндән тәнгид едилирди.

XX әсрин икинчи јарысында буржуа китабханашүнаслығынын интенсив инкишафы хүсусилә фәргләнирди. Мүтәхәссисләр тәрәфиндән күчлү шәкилдә дәстәкләнән АБШ китабханашүнасы Ч.Х.Ширанын тәдгигатларынын социал истигамәтләри фәаллашмышдыр. О јазырды: "Китабханачы үчүн әсл тәдгигат объекти инсандыр: һәм коллектив, һәм дә фәрди планда". Буржуа китабханашүнаслары ичәрисиндә о, һамыдын чох китабханачылыг ишинин социал проблемләринә мараг кәстәрмишди. Китабханалар даһа тез-тез мүһүм социал идарәләр кими нәзәрдән кечирилир, китабханашүнаслыг исә ајдын шәкилдә ичтимаи елмләр характерини алырды. Мараглыдыр ки, бир сыра китабханашүнаслыг нәшрләриндә капитализм гурулушунун өзү, һәм дә орада гәбул едилмиш китабхана хидмәти системи чох кәскин шәкилдә тәнгид едилди. Ејни заманда гејд едилмәлидир ки, буржуа китабханашүнаслары чәмијјәттә демократијанын, азадлығын, интеллектуал азадлығын, информасијадан азад шәкилдә истифадә етмәјин вә башга фундаментал идејаларын бәргәрәр олмасы уғрунда мүбаризәдә бөјүк рол ојнамышлар. Беләликлә, бүтүн бунлар буржуа китабханашүнаслығына формал-техники елм кими бахылмасы әсасларыны арадан кәтүрүр ки, бу да совет китабханашүнаслығында гәбул едилмишди. XX әсрин икинчи јарысында китабханашүнаслыг һәгигәтән драматик вәзијјәтлә гаршылашмышдыр. Дүнја китабханашүнасларынын чоху кәзләмәдикләри һалда принципчә јени бир проблемин - информасија проблеминин һәлли мәчбуријјәти гаршысында

галмышдылар. Харичи өлкә мүтәхәссисләри илк вахтлар чашгын вәзијјәтә дүшмүш вә белә нәтичәјә кәлмишләр ки, китабханашүнаслыг сәнәдләри өјрәнән елм кими инкишаф етмәлидир, лакин сонрадан онлар бу концепсијанын перспектисиз олдуғуну баша дүшмүшләр. Онлар информасија проблеми илә әлагәдар јаранмыш дәрин нәзәри бөһраны арадан галдырмаға наил олмушлар вә китабханашүнаслыг кејфијјәтчә јени инкишаф мәрһәләсинә галхмышдыр. Буну Ч.Х.Шира мүасир китабханашүнаслыг елминин әсасыны тәшкил едән "Китабханашүнаслыгда јени јол" ифадәси илә гејд етмишди.²

Бунун кечмиш вахтларын китабханашүнаслығындан принципал фәрги ондан ибарәтдир ки, информатика елминин бир чох фундаментал идејаларыны дәриндән ассимилјасија етмиш вә онун мүхтәлиф нөвләриндән биринә- китабханачылыг информатикасына чеврилмишди. Фундаментал информатика исә она мүнәсибәттә ана елм кејфијјәтиндә чыхыш едир.

Олдуғча ганунаујғундур ки, бунунла әлагәдар олараг 1960-1970 - чи илләрдә инкилис дилли әдәбијјәттә китабханашүнаслыг "Китабханачылыг-информасија елми" адландырылмаға башламышдыр. Нүфузлу харичи нәшләрдә китабханашүнаслыға "информатиканын анасы" кими бахылырды ки, бу да бүтөвлүкдә тарихи һәгигәтә ујғундур.

Лакин о, мәһз китабханашүнаслыг кими галды, "информасија елми вә технолокија"ја чеврилмәди. Бу һагда Б.К.Викери јазырды ки, XX әсрин икинчи јарысында китабханашүнаслыг вә сәнәдләр куја ки, бу "јени елмдә" говушачаглар.

Беләликлә, XX әсрин икинчи јарысында харичи китабханашүнаслыгда информасија концепсијалары там шәкилдә өз мә"насыны алды.

Буржуа китабханашүнасларынын елми нәтичәләрини вә мүхтәлиф истигамәтли елми концепсијаларыны ғыса шәкилдә нәзәрдән кечирмәклә китабханашүнаслыг елминин чох мүрәккәб бир шәраитдә чәтин формалашма јолу кечдијини көрмәк олар.

Лакин гејд етмәк ләзимдыр ки, Азәрбајчан китабханашүнаслығынын мәнсуб олдуғу рус-совет китабханашүнаслығы да икинчи дөврдә буржуа китабханашүнаслығынын чәтинликләрдән асан олмајан мәһсулдар вә ејни заманда драматик бир дөвр јашамышдыр.

Рус китабханашүнаслығына ән күчлү тә"сири "Бөјүк Октябр социалист ингилабы" кәстәрмишди. Октябрдан сонракы дөврдә рус китабханашүнаслығы совет китабханашүнаслығы кими формалашмыш вә онун инкишафында мүстәгил бир дөвр олмушдур. Онун мүхтәлиф чүр гијмәтләндирилмәсинә бахмајараг гәбул етмәк

лазымдыр ки, бир чох чәһәтдән китабханашүнаслыгда јени мүстәгил /социалист/ истигамәт јаранмышдыр. Бу истигамәт XX әсрин икинчи јарысында Европа, Африка, Асија, Латын Америкасы да дахил олмагла јер күрәсинин бөјүк әразисинә јайылмышдыр.¹ Тәхминән һәмин дөврдә дә бифуркасија баш верди, дүнја китабханашүнаслығы ики апарычы ганада ажрылды, гаршыдурма вә ејни заманда гаршылыгыла әлағә јаранды.

Гејд етмәк лазымдыр ки, совет китабханашүнаслыг нәзәријјәсинин тәшәккүл просеси мүрәккәб, лакин олдуғча әлверишли шәраитдә баш вермишди.

Октјабр чеврилишиндән сонра халгын биликләрә вә китаблара артан мејли китабханачылыг ишинин инкишафыны тәләб едирди.

Бунунла әлағәдар олараг китабханачылыг ишинин инкишаф јолларыны, хидмәтин даһа сәмәрәли формаларыны елми шәкилдә әсасландырмаг зәрурәти мејдана кәлмишди. Бүтүн китабханачылыг ишинин социалист әсаслар үзәриндә јенидән гурулмасы совет һакимијјәтинин илк күнләриндән е"тибарән дөвләт вәзифәси кими һәјата кечирилмәјә, бунунла бәрабәр совет китабханачылыг нәзәријјәси дә формалашмаға башламышды. Беләликлә, социалист китабханашүнаслыг нәзәријјәси өз инкишафына Ленинин социализм чәмијјәти гуручулуғу програмы әсасында башламыш вә формалашмышдыр. Гејд етмәк лазымдыр ки, социалист китабханашүнаслығынын Ленин тә"лиминә әсасланан методоложи зәмини тохунулмаз олараг галырды вә китабхана иши инкишаф етдикчә тәдричән конкрет тәчрүбә илә зәнкинләширди. Совет китабханашүнаслығынын тарихиндә 20-чи илләр даһа чәтин дөвр һесаб едилди. Бу дөврдә социалист китабханачылыг нәзәријјәсинин тәшәккүлү илә китабхана просеси һаггында буржуа-демократик нәзәријјәләр адландырылан мүтәрәгги, демократик нәзәријјәләр арасында кәскин мүбаризә баш вермишди. Көһнә мәктәбә мәнсуб олдуғлары үчүн өз бахышларына көрә һәр тәрәфдән тәнгид едилән рус китабханашүнасларынын көркәмли нүмајәндәләри Н.Ф.Рубакин /1862-1946/, Л.Б.Хавкина /1871-1949/, А.А.Покровски /1879-1942/, К.И.Рубински /1860-1930/ вә б. совет китабхана ишинин демократикләширилмәси принципини гәбул етмир, китабхана ишинин партија сијасәти илә үзви әлағәсини инкар едир вә китабханаларын халис мәдәнијјәтчилик ролу ојнадығыны јайырдылар.³

Артыг XX әсрин сонунда һәјат сүбүт етди ки, рус китабханашүнасларынын көһнә мәктәбә мәнсуб нүмајәндәләри вахтилә совет китабхана ишинин антидемократиклијини дүзкүн мүәјјәнләширмиш, лакин о дөврүн тоталитар сијаси идеолокијасы вә онун тәрәфдарлары онлары инкар етмишләр.

Социализм системинин дағылмасы, коммунист идеолокијасынын ифласа уғрамасы, марксист-ленинчи елми методолокијадан имтина едилмәси вә с. нәтичәсиндә артыг совет китабханашүнаслығы өз елми әһәмијјәтини итирмишди. Она көрә дә онун јени елми консепсијалар әсасында инкишафы тәләб олунур.

Хүсуси олараг гејд етмәк лазымдыр ки, Азәрбајчан китабханашүнасларындан вә мүтәхәсисләриндән фәргли олараг, совет китабханашүнасларынын варисләри кими рус китабханашүнаслары бу елмин гаршылашдығы проблемләрин һәлли истигамәтиндә олдуғча чидди шәкилдә мәгсәдјәнлү елми ахтарышлар, тәдгигатлар апарыр вә дүнја китабханашүнаслыг елминин наилијјәтләриндән кениш истифадә етмәклә јанашы ону зәнкинләширди.

Шүбһәсиз, һазырда кечмиш социалист вә совет мөканында олан китабханашүнаслары алимләри вә мүтәхәсисләри даһа чох нараһат вә мәшғул едән мәсәләләр марксист-ленинчи елми методолокијаны әвәз едәчәк елми методолокијанын ишләнмәси проблеми вә китабханачылыг елми биликләр системинин инкишаф истигамәтләринин дүзкүн мүәјјәнләширилмәси, ејни заманда китабханашүнаслыг елминдә дәрин из бурахмыш социалист маһијјәтли гејри-елми нәзәријјә вә методлардан узаглашмагдыр. Тәбии ки, бу чүр проблемләрин һәлли Азәрбајчан китабханашүнаслыг елминин дә гаршысында дурур.

Бу проблемләрин һәлли јоллары илә бағлы мүтәхәсисләрин ирәли сүрдүјү фикир вә консепсијалар Азәрбајчан китабхана иши вә китабханашүнаслыг елми үчүн дә олдуғча гијмәтлидир, чүнки XX әсрин 90-чы илләринә гәдәр онлар ваһид бир системин тәркибиндә олмушлар вә инди ејни проблемләри һәлл етмәк мәчбуријјәтиндәдирләр.

Проф. Н.И.Бобылова гејд едир ки, китабханашүнаслыг биликләринин формалашмыш системинә мүасир фикир вә бахышлар социалист типли китабханачылыг мәдәнијјәти консепсијасынын дахили тәкамүлүнә шәраит јарадыр. Јени идеоложи конјуктор фикир вә дүшүнчәләр бүтөв бир сыра ичтимаи елмләрин, о чүмлөдән китабханашүнаслығын, библиографижашүнаслығын вә дијәр гәдим елмләрин әсасы олан нәзәри методолокијанын вәрәгләнмәсинин идеја мәнбәји олмушду. ССРИ-дә ичтимаи елмләр комплекс вә китабханачылыг-елми биликләри марксист-ленинчи методолокијаја әсасланан јеканә вә ваһид марксист лајиһә үзрә гурулуру. Она көрә дә мүасир китабханачылыг хадимләриндән бә"зиләри китабханашүнаслыг елминин мүасир бөһрандан чыхыш јолуну идеоложи принципләрин дәјишмәсиндә, башгалары совет китабханачылыг мәдәнијјәтинин гәрб демократијасы вә базар иғтисадийјаты

истигамәтиндә тәдричән тәкамүлүндә, онлардан даһа радикаллары исә совет вә буржуа китабханашүнаслығынын һансыса јени бир гибридинин јарадылмасында көрүрләр.⁴

Мүәллиф даһа сонра гејд едир ки, китабханачылыг мәдәнијјәти һаггында тәсәввүрләр үмүмдүнја тарихи просес һаггында тәсәввүр кимидир. Шүбһәсиз, о, бүтүн мүасир мәдәнијјәт форумларынын үмуми јолу һаггында тарихи фәлсәфи нәзәријјә әсасланмалыдыр.

Гејд едилән проблемлә әлагәдар олараг проф. К.И.Абрамов гејд едир ки, китабханачылыг елми биликләри гаршысында дуран әсас вәзифәләрдән бири онларын сijasәтсизләшдирилмәси, идејасызлашдырылмасы, тәдричән онларын гуманист, демократик, дәјәрләр истигамәтинә јөнәлдилмәсидир. Вәтән китабханачылыг идарәләринин инкишаф просесләринин ишыгландырылмасынын әсас методоложи принципләри объективлик вә бүтөвлүк олмалыдыр.

Русијада китабханашүнаслыг фикринин әсас тәдгигатчыларындан бири проф. А.Н.Ванејев мүасир шәраитдә әсасланылмасы зәрури сајылан елми принципләр системи һаггында гыса олараг гејд едир ки, фактларын сечилмәси вә гијмәтләндирилмәсинин тарихилији вә объективлији ән вачиб принципләр олмалыдыр.Һәгигәт хатиринә демәк лазымдыр ки, онлар әввәлләр дә китабханашүнаслыг тәдгигатынын әсасыны тәшкил едирди. Лакин фактларын сечилмәси вә хүсусилә онларын гијмәтләндирилмәси коммунист партиялылығы принципинә ујғун апарылырды.

Китабхана ишиндә давам едән дәрин бөһрандан чыхыш јолуну һаглы олараг рус китабханашүнаслары вә мүтәхәссисләри саһәви елмин инкишафында көрүрләр. Мүтәхәссисләр вәтән вә харичи өлкә мүтәхәссисләринин китабханашүнаслыг елминин статусуна мүасир бахышларынын тәкамүлүнү өјрәндикдән сонра бу фикрә кәлмишләр. Белә ки, Русијада китабханачылыг ишинин инкишаф концепсијасы лајиһәсинин музакирәси заманы һәмчинин китабханашүнаслығын јенидән гурулмасы мәсәләләри үзрә дә тәклиф вә төвсијәләр ирәли сүрүлүрдү.

Мәсәлән, Г.П.Фонотов тәгдим олуан концепсија лајиһәләри илә бағлы ирәли сүрдүјү идеја вә тәклифләриндә китабханачылыг елминин јениләшдирилмәсинин бир нечә јолуну кәстәрир ки, онлардан бири ишкүзар гурумлар тәрәфиндән малијјәләшдирилмә әсасында идарәләрарасы бир нечә китабханашүнаслыг институтунун јарадылмасы идејасыдыр. Ејни заманда о, апарылан елми тәдгигат ишләриндә "өмрүнү баша вурмуш зијанлы идеја кими давакар социалист китабханашүнаслығыны" кәнара атмағы вә китабхана ишиндә идеоложи ислаһат апармағы, инһисарчы партија принципләрини ләғв етмәји бир вәзифә кими ирәли сүрүр.⁸

Башга бир рус алими Н.И.Түлина алим вә мүтәхәссисләри идеоложи гаршыдурмадан әл чәкмәјә, дүнја китабханачылыг тәчрүбәсини объектив шәкилдә үмумиләшдирмәјә чағырыр вә елми потенциалын фундаментал проблемләрин һәллинә јөнәлдилмәсини тәклиф едир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, рус китабханашүнаслары китабхана ишиндә вә китабханашүнаслыг елминдә јаранмыш бөһраны бүтөвлүкдә јекдикликлә гејд етсәләр дә, бу проблемләрин һәллинә мүхтәлиф тәрәфләрдән јанашылыр вә мүхтәлиф бахышлар вардыр. Шүбһәсиз, демократик чәмијјәтдә ејни проблемләрин һәллиндә мүхтәлиф фикирләрин олмасы ганунаујғун һал кими гәбул едилир.

Китабханашүнаслыгда јаранмыш бөһранын сәбәбләри илә әлагәдар проф. В.В.Скворцов јазыр: "Һәр шејдән әввәл һазыркы китабханашүнаслығын дәрин бөһран кечирмәси һаггында фикирләр там шәкилдә әсасландырылыбмы? Мәнчә, бу сөһбәт бүтөвлүкдә бөһран һаггында дејил, гуманитар сфераны ифлич едән хәстәлик һаггында кетмәлидир.

Бу, заманын сынағындан чыха билмәјән бир нечә һәлледичи идеја-нәзәри фикрин ифласыдыр. Китабханачылыг иши мүтәхәссисләринин бир һиссәсинин реал проблемләри аналитик-синтетик дәркетмә сәвијјәсинин ашағы дүшмәси, елми методоложија, һәмчинин мәнтигә верилән бир сыра башлыча тәләбләрә е"тинасызлыгыдыр. Бунларын һамысында кечид дөврүндә чәмијјәтдә баш верән социал-психоложи атмосферин гејри-сабитлији бөјүк рол ојнајыр.

Һазырда китабханачылыг елминин вәзијјәтинин ашағы сәвијјәјә дүшмәсини сөјләмәк чох да дүзкүн дејилдир. Ону кејфијјәтчә јени бир инкишаф мәрһәләсинә кечид кими гијмәтдирмәк олар, нә вахт китабханашүнаслыг тоталитаризм ирсиндән там шәкилдә тәмизләнәрсә, онда азад интеллектуал идејалара дахил олачагыдыр".

Һазырда китабханашүнаслары нараһат едән әсас проблемләрдән бири дә рус китабханашүнаслығынын јени проблемлә-информасија парадигмасына кечид проссеси илә гаршылашмасыдыр.

Бу күн јенә дә сәнәдләрин өјрәнилмәсинин китабханашүнаслығын объектинә, китабхана ишинә вә китабханалара аид олмасы фикри кениш јаылыр.Буна әсасән китабханашүнаслыг ады алтытда "ичтимай елм олуб, чап әсәрләриндән вә дикәр сәнәдләрдән истифадәнин нәзәри әсасларыны ишләјән" елм баша дүшүлүр.

Бу бахымдан харичи китабханашүнаслар китабханашүнаслығын сәнәдләрин өјрәнилмәси, анланылмасы мәрһәләсини әсасән кечмиш, өзүнүн предмет вә объектинин информасија көрүнүшүнә кечмишләр.

истигамәтиндә тәдричән тәкамүлүндә, онлардан даһа радикаллары исә совет вә буржуа китабханашүнаслығынын һансыса јени бир гибридинин јарадылмасында көрүрләр.⁴

Мүәллиф даһа сонра гејд едир ки, китабханачылыг мәдәнијјәти һаггында тәсәввүрләр үмүмдүнја тарихи просес һаггында тәсәввүр кимиدير. Шүбһәсиз, о, бүтүн мүасир мәдәнијјәт форумларынын үмуми јолу һаггында тарихи фәлсәфи нәзәријјә әсастанмалыдыр.

Гејд едилән проблемлә әлагәдар олараг проф. К.И.Абрамов гејд едир ки, китабханачылыг елми биликләри гаршысында дуран әсас вәзифәләрден бири онларын сijasәтсизләшдирилмәси, идејасызлашдырылмасы, тәдричән онларын гуманист, демократик, дәјәрләр истигамәтинә јөнәлдилмәсидир. Вәтән китабханачылыг идарәләринин инкишаф просесләринин ишыгландырылмасынын әсас методоложи принципләри объективлик вә бүтөвлүк олмалыдыр.

Русијада китабханашүнаслыг фикринин әсас тәдгигатчыларындан бири проф. А.Н.Ванејев мүасир шәраитдә әсастанылмасы зәрури сајылан елми принципләр системи һаггында гыса олараг гејд едир ки, фактларын сечилмәси вә гијмәтләндирилмәсинин тарихилији вә объективлији ән вачиб принципләр олмалыдыр.Һәгигәт хатиринә демәк лазымдыр ки, онлар әввәлләр дә китабханашүнаслыг тәдгигатынын әсасыны тәшкил едирди. Лакин фактларын сечилмәси вә хүсүсилә онларын гијмәтләндирилмәси коммунист партијалылығы принципинә ујғун апарылырды.

Китабхана ишиндә давам едән дәрин бөһрандан чыхыш јолуну һаглы олараг рус китабханашүнаслары вә мүтәхәссисләри саһәви елмин инкишафында көрүрләр. Мүтәхәссисләр вәтән вә харичи өлкә мүтәхәссисләринин китабханашүнаслыг елминин статусуна мүасир бахышларынын тәкамүлүнү өјрәндикдән сонра бу фикрә кәлмишләр. Белә ки, Русијада китабханачылыг ишинин инкишаф концепсијасы лајиһәсинин мүзакирәси заманы һәмчинин китабханашүнаслығын јенидән гурулмасы мәсәләләри үзрә дә тәклиф вә төвсијәләр ирәли сүрүлүрдү.

Мәсәлән, Г.П.Фонотов тәгдим олуан концепсија лајиһәләри илә бағлы ирәли сүрдүјү идеја вә тәклифләриндә китабханачылыг елминин јениләшдирилмәсинин бир нечә јолуну кәстәрир ки, онлардан бири ишкүзар гурумлар тәрәфиндән малијјәләшдирилмә әсасында идарәләрарасы бир нечә китабханашүнаслыг институтунун јарадылмасы идејасыдыр. Ејни заманда о, апарылан елми тәдгигат ишләриндә "өмрүнү баша вурмуш зијанлы идеја кими давакар социалист китабханашүнаслығыны" кәнара атмағы вә китабхана ишиндә идеоложи ислаһат апармағы, инһисарчы партија принципләрини ләғв етмәји бир вәзифә кими ирәли сүрүр.⁸

Башга бир рус алыми Н.И.Түлина алим вә мүтәхәссисләри идеоложи гаршыдурмадан әл чәкмәјә, дүнја китабханачылыг тәчрүбәсини объектив шәкилдә үмумиләшдирмәјә чағырыр вә елми потенциалын фундаментал проблемләрин һәллине јөнәлдилмәсини тәклиф едир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, рус китабханашүнаслары китабхана ишиндә вә китабханашүнаслыг елминдә јаранмыш бөһраны бүтөвлүкдә јекдикликлә гејд етсәләр дә, бу проблемләрин һәллине мүхтәлиф тәрәфләрдән јанашылыр вә мүхтәлиф бахышлар вардыр. Шүбһәсиз, демократик чәмијјәтдә ејни проблемләрин һәллине мүхтәлиф фикирләрин олмасы ганунаујғун һал кими гәбул едилди.

Китабханашүнаслыгда јаранмыш бөһранын сәбәбләри илә әлагәдар проф. В.В.Скворцов јазыр: "Һәр шејдән әввәл һазыркы китабханашүнаслығын дәрин бөһран кечирмәси һаггында фикирләр там шәкилдә әсастандырылыбмы? Мәнчә, бу сөһбәт бүтөвлүкдә бөһран һаггында дејил, гуманитар сфераны ифлич едән хәстәлик һаггында кетмәлидир.

Бу, заманын сынағындан чыха билмәјән бир нечә һәлледиачи идеја-нәзәри фикрин ифласыдыр. Китабханачылыг иши мүтәхәссисләринин бир һиссәсинин реал проблемләри аналитик-синтетик дәркетмә сәвијјәсинин ашағы дүшмәси, елми методоложија, һәмчинин мәнтигә верилән бир сыра башлыча тәләбләрә е"тинасызлыгыдыр. Бунларын һамысында кечид дөврүндә чәмијјәтдә баш верән социал-психоложи атмосферин гејри-сабитлији бөјүк рол ојнајыр.

Һазырда китабханачылыг елминин вәзијјәтинин ашағы сәвијјәдә дүшмәсини сөјләмәк чох да дүзкүн дејилдир. Ону кејфијјәтчә јени бир инкишаф мәрһәләсинә кечид кими гијмәтдирмәк олар, нә вахт китабханашүнаслыг тоталитаризм ирсиндән там шәкилдә тәмизләнәрсә, онда азад интеллектуал идејалара дахил олачагыдыр".

Һазырда китабханашүнаслары нараһат едән әсас проблемләрдән бири дә рус китабханашүнаслығынын јени проблемлә-информација парадигмасына кечид проссеси илә гаршылашмасыдыр.

Бу күн јенә дә сәнәдләрин өјрәнилмәсинин китабханашүнаслығын объектинә, китабхана ишинә вә китабханалара аид олмасы фикри кениш јајылыр.Буна әсасән китабханашүнаслыг ады алтытда "ичтимай елм олуб, чап әсәрләриндән вә дикәр сәнәдләрдән истифадәнин нәзәри әсасларыны ишләјән" елм баша дүшүлүр.

Бу бахымдан харичи китабханашүнаслар китабханашүнаслығын сәнәдләрин өјрәнилмәси, анланылмасы мәрһәләсини әсасән кечмиш, өзүнүн предмет вә объектинин информација көрүнүшүнә кечмишләр.